

ÇEVRECI ATATÜRK

Veli KÖROĞLU¹

Özet: Büyüklüğü bütün dünya tarafından bilinen Mustafa Kemal ATATÜRK çok yönlü bir liderdir. Devlet Adamı, Diplomat, Komutan ve Devlet Kurucusu özellikleri yanındaki birçok konular içinde “Çevre” konularındaki eserleri de dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte başta Ankara'daki Atatürk Orman Çiftliği ve Ankara'nın mimari yapısı yanında, ülkenin her yerinde çevrecilikle ilgili hassasiyeti ve yaptıkları dikkat çekicidir. O, çevrecilik konularında sadece Ankara ve civarı ile değil, ülkenin bütün şehirleriyle de ilgilenmiştir. Zamanımızda çevre yasalarıyla düzenlenmek istenen sorunlara, Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK daha 1920'lerde el atmıştır. Bu makalede Atatürk'ün çevre konularıyla ilgili çalışmalarından, uygulamalarından ve yenileştirme faaliyetlerinden örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Atatürk Orman Çiftliği, Çevre Kanunu

Environmentalist Atatürk

Abstract: Mustafa Kemal ATATÜRK was a multilateral leader and his greatness was known all over the World. His establishments were not only as a leader, a diplomat, a commander and a founder of modern Turkish Republic, but his environmental contribution and vision was led to the creation of “Atatürk Orman Çiftliği (Atatürk's Forest Farm)” and to be planned construction of modern buildings in Ankara. He concerned environmental accomplishment which was not only in Ankara, but the entire cities of the country also. In addition to these, Atatürk's contribution was extended for Environmental Laws and Regulations. In 1920's Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK took care of the whole environmental matters and he enforced new environmental regulations. You may find examples about environmental issues, implementations, repetitious and exertions were concerned by Atatürk within this article.

Key Words: Environment, Atatürk's Forest Farm, Environmental Law

1. GİRİŞ

Büyük Devlet Adamı, Diplomat ve Komutan olan Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün yaşamı boyunca çok çeşitli ve belirgin ilgi alanları olmuş, büyük başarılar imza atmıştır. Dünya çapında bir liderdir. Bunlar arasında Türk Ulusunu çağdaştırma, modernleştirme ve yüceltme duygusu; Türk Gençliğine, Türk Milletine ve Türk Ordusuna olan güveni,

¹ Öğretim Görevlisi, Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Yenice-Tarsus/MERSİN.

genç Türkiye Cumhuriyetini kurması yanında, çevreye (doğaya) karşı duyarlılığı ve engin sevgisi bunlardan sadece bir kaç tanesidir.

2. ATATÜRK VE ANKARA

Cumhuriyet kurulduktan sonra Ankara'nın Başkent yapılmasındaki kararların ardında yatan düşünce, gerçek anlamdaki çağdaşlaşma ve modernleşme özlemidir. Bu nedendir ki Atatürk'ün öngördüğü kentsel yaşam, insan haklarının tümüyle ve özgürce kullanılabileceği bir şehir yaşamıydı. Mustafa Kemal ATATÜRK bir düşünce ve eylem Adamıdır. Yani büyük bir İnkılapçıdır. Yüzyılların Başkentini İstanbul'dan alıp, Orta Anadolu'daki bir bozkır kasabasına taşıyarak modern bir kent kuran Atatürk günümüzde çok önem kazanan çevrecilik, ağaçlandırma ve ormancılık, şehircilik ve çevre kirlenmesi gibi kavramlara daha o yıllarda ışık tutmuş, çözümler getirmiştir. Her gittiği yerde ağaçlandırmaya, çevreciliğe çok ayrı bir önem veren Atatürk'ün Ankara'yı örnek ve modern bir kent haline getirme özlemi, kentin olabildiğince yeşillendirilmesiyle ve imar planlarına uygun yapılandırılmasıyla özdeşleşmiştir. Ankara'nın imar planında Atatürk'ün düşünce ve eylemlerinin derin izleri bulunmaktadır. Her ne kadar Atatürk'ün ölümünden sonra görev başına gelenler bu planları bozmuşlarsa da Atatürk Orman Çifliği, Gençlik Parkı, Hipodrom, Ankara caddelerinin boyutları ve ağaçlandırma çalışmaları Atatürk'ün ne kadar büyük bir çevreci olduğunu göstermektedir. Atatürk, her yönüyle olduğu gibi çevrecilik yönüyle de her zaman örnek alınması gereken çok ender Devlet Adamlarından birisidir. Bu nedenlerden dolayı Atatürk'ün Ankara'yı başşehir olarak seçmesinin nedenleri arasında, Ankara'nın daha önceki bir çok medeniyete ev sahipliği yapması ve ayrıca ülkemiz için büyük bir şehir kazandırmak istemesinin etkileri bulunmaktadır. (Sönmez, 1998).

Ankara Anadolu'nun en eski yerleşim alanlarından ve önemli ticaret merkezlerinden birisidir. Hitit'lerden Frigya'lılara, Roma'lılardan Bizans'a, Selçuklu'lardan Osmanlı'ya ve Türkiye Cumhuriyetine dek uzun bir geçmişe sahiptir. Ankara, 1919'lardan sonra yalçın kayalıklara oturmuş kentin simgesi olan bir kale ve bu kalenin etrafında yer alan evleriyle yaşadığı parlak dönemleri tarihe gömmüş bir Anadolu şehri görünümündeydi. Atatürk'ün Ankara'ya geldiği o kış gününde takvimler 27 Aralık 1919'u gösteriyordu. İşte o günden sonra Ankara derin bir uykudan uyanır gibi silkindi ve gür sesini dünyaya duyurmaya başladı. Kısıtlı olanaklar ve zor şartlar altında yürütülen Milli Mücadelede, Atatürk'ün Başkanlığında Ankara'ya gelen Heyet-i Temsiliye'nin mali olanakları da çok iyi değildi. Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı vatansever ve aydın din adamı Rifat BÖREKÇİ Heyet-i Temsiliye'ye 1.000 TL. vermişti. Böylece Ankara

Mustafa Kemal ATATÜRK Başkanlığında ülkemizi yeniden kurmak üzere bir araya gelenlere, gerçek anlamda bir merkez ve kurtuluşun da bir sembolü olmuştur (Sönmez, 1998).

Günler geçtikçe, olaylar geliştikçe ve yakın arkadaşlarıyla görüşmeleri yoğunlaştıkça Mustafa Kemal Paşa'ya Çankaya'nın güzellikleri anlatılmış, O da hemen ertesi günü Çankaya'ya giderek iki büyük söğütün ve diğer ağaçların arasında bulunan iki katlı taş evi görüp beğenmişti. Ankara'lılar bu evi ve civarını 4.500 TL'ye satın alarak Milli Savunma Bakanlığına bağışlamışlar, "Ordu Köşkü" diye anılan bu evi Milli Savunma Bakanlığı da Atatürk'ün emrine vermişti. Afet İNAN'ın yazdığına göre "Atatürk'ün Çankaya'yı seçmesinde en önemli etkenlerden biri buradaki birkaç büyük kara kavak ve söğüt ağacının mevcudiyeti idi. Büyük Atatürk onların rüzgarlı günlerdeki hışırısından daima zevk duyardı". Yine aynı konuda Prof. Dr. Ruşen KELEŞ'in eserlerinde belirttiğine göre, "Atatürk'ün Ankara'yı Başkent yapma kararının ardında Cumhuriyeti kuranların her alanda çağdaşlaşma özlemleri yatıyordu. Çağdaşlaşmayı bilimin ve aklın gereklerine göre yapmak önemliydi. Atatürk ve arkadaşları bu tür dünya görüşleriyle başta Ankara olmak üzere kentlerin planlı, düzenli ve sağlıklı gelişmesine bilimi, aklı ve fenni egemen kılmak istiyorlardı. İlk bakışta şekilsel çabalar olmaktan öteye bir anlamı yokmuş gibi görünen faaliyetler, Atatürk'ün gerçekleştirmek istediği devrimin özünü doğrudan doğruya ilgiliydi".

Çevre düzenlemesi kapsamında Atatürk Ankara'nın imar planına da büyük önem veriyordu. Zamanın Ankara Belediye Başkanı Asaf İLBAY tarafından Ankara şehrinin bütçesi onay için kendisine sunulduğunda Atatürk, "Asaf! Şehrin ağaçlandırmasına ait tahsisatı başka bir fasılda mı gösterdiniz?" diye sormuştur. Burada sorunun bile ne kadar dolaylı ve kibarca sorulduğu dikkat çekicidir. Belediye Başkanı ve oradakiler mahçup olmuşlar, hemen bütçeye Çevrecilik ve Ağaçlandırma konusunda ödenek koyarak şehri ağaçlandırmaya başlamışlardır. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa yetkililere ve mühendislere verdiği direktifte Ankara'da evlerin merkezde tek katlı ve bahçeli, diğer yerlerde de dört katı geçmemesine özen gösterilmesini bildirmiştir. Bunların yanı sıra Atatürk'ün Ankara'yı çağdaş bir başşehir görme özlemi, mümkün oldukça şehrin ağaçlandırılması ve yeşillendirilmesi yönünde faaliyet gösterilmesine yoğunlaşmıştır. Ankara imar planında bu ilginin sayısız izleri ve kanıtları vardır. Gençlik Parkı, Hipodrom, Güven Park, Zafer Park, Ziraat Fakültesi Yerleşkesi, Atatürk Orman Çiftliği ve benzerleri gibi.

Prof. Dr. Afet İNAN'ın hatıralarında, Atatürk'ün geçtiği yol üzerindeki iğde ağacı olayı hikaye edilir: Atatürk yolun üzerindeki ve her

gün selam verdiği iğde ağacını bulamayınca bir yavrusu ölmüş gibi hüznlenmiş ve ağlamıştır. Mustafa Kemal Paşa ağaçları çok severdi. Doğa aşığıydı. Bu iğde ağacının yerine yenisinin dikilmek üzere ve yol genişletmek amacıyla kesilmiş olması bile O'nu teselli edememiştir. Bu acıklı olayı Mustafa Kemal Paşa uzun zaman unutamamıştır. Kesilen iğde ağacından söz edildikçe hayıflanmış, yapanlara karşı kızgınlığını belirtmiştir (Soyak, 1973).

Gazi Mustafa Kemal Paşa bir yemek sırasında ilgililere bir projeden bahsetmiştir. Herkes projenin ne olacağını düşünürse, “O”, Ankara’da örnek bir çiftlik kurulacağını, projeye göre kurulacak olan bu çiftlikte yağ meyve ve sebze yetiştirileceğini, hayvanlar besleneceğini, işlenecek süt ve süt ürünlerini öncelikle Ankara halkına satmayı düşündüğünü bildirmiştir. Arı kovanları getirilerek ve çoğaltılarak bal üretilmesi incelenecektir. Mustafa Kemal Paşa bu çiftliğin piknik yeri olarak da kullanılacağını planlamıştır. Ayrıca yurdumuza gelecek yabancıların Ankara’ya girişlerinde zarif istasyonlar, güzel köyler, modern çiftlikler ve ormanlık araziler görmeleriyle memleketimiz hakkında iyi izlenimler edineceklerini yürekten istemiştir. O zamanlar çiftlik alanını seçmek öyle kolay olmamıştır. Zamanın tarım uzmanları hazırladıkları raporlarda toprağın verimsiz olduğunu, buralarda herhangi bir ağacın ve bitkinin yetişmeyeceğini; çiftlik yeri olarak Adana veya İzmir’i önermişlerdir. Hatta Mustafa Kemal Paşa, Tarım Bakanlığı danışmanı Alman Mr. Schmid’i yanına alarak belirlediği yere götürmüş ve görüşünü sormuştur. O da bu toprakların çorak ve verimsiz olduğunu, istenen verimin alınamayacağını; “burada ya sabır tükenir, ya da para tükenir gider” diyerek yatırım yapılmasının uygun olmayacağını belirtmiştir. Zamanın Tarım Bakanı Tahsin COŞKAN da aynı fikri ileri sürmüştür. Bütün bunlara rağmen Mustafa Kemal Paşa O’nu Orman Çiftliğine Müdür tayin etmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa şu andaki Atatürk Orman Çiftliğinin yerini, bedelini cebinden karşılayarak, Abidin Paşa’nın eşi Faika Hanımdan satın almıştır.(Ünal Ertan, 2005) Gazi Orman Çiftliğinin kurulmasının başlangıcında, Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın çiftlik kurmak için tercih ettiği, fakat uzmanların “en elverişsiz alandır, burada çiftlik olmaz” diye yazdıkları raporun altına “BURASI VATAN TOĞRAĞIDIR ve KADERİNE TERK EDİLEMEZ” notunu düşmüştür. Vatan toprağını düşündüğü gibi kaderine terk etmemiştir. Ankara topraklarında başlattığı “Akasya Savunmasını” Sakarya Savunması gibi ele almıştır. Sonra çam ve çiçekle Başşehirin solgun yüzüne yeşillikler katarak o yılın 30 Ağustos’una kadar Orman Çiftliğini tamamlamıştır.(Kutay, 1967). Cumhuriyetimizin 10 ncu yılı yaklaşırken uzmanların olumsuz görüş bildirdiği, fakat Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın inatla direttiği çiftlik böylece tamamlanmıştır. Çiftlikte

yetiştirilmekte olan sebzeler, meyveler; üretilen süt ve süt ürünleri Ankara pazarlarında satılmaya başlanmıştır. Üretilen tahıl ürünleri hem satılmış, hem de “tohumluk” olarak üreticilere dağıtılmıştır. Çiftlikte çeşitli ülkelerden getirilen damızlık hayvanlar köylülere verilmiş; bağlardan elde edilen üzümlerden şarap üretilmiştir. Şarap Fabrikası ve Bira Fabrikası da Atatürk Orman Çiftliğinde kurulmuştur. İlk zamanlardaki adıyla “Gazi Orman Çiftliği” olarak anılan “Atatürk Orman Çiftliği” başta Atatürk olmak üzere insanların irade ve çalışmalarıyla, doğayı güzelleştirme ve verimli kılma kuvvet ve cesaretinin bir örneği olmuştur. (İnan, 1972)

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın diktiği ve diktirdiği akasyaların kokuları, çiçeklerin ve diğer yeşilliklerin Ankara'ya ayrı bir renk katması görülmeye değerdi. Mustafa Kemal Paşa daha sonra Ankara'ya çam ve meşe ağaçları da diktirmiştir. Bugün Ankara sokaklarında görülen asırlık çınar ağaçları Mustafa Kemal Paşa'nın eseridir. Atatürk Orman Çiftliği ve Ankara'daki bütün bu çalışmalara Gazi Mustafa Kemal Paşa bedenen iştirak etmiştir. Yüce insan bedenen çalışırken biraz yorulmuş olacak ki, yanındakilerle beraber toprağın üzerine bağdaş kurarak oturmuştur. Bir süre sessizlikten sonra Mustafa Kemal Paşa dalgın gözlerle toprağa bakarak “NE KADAR GÜZEL TOPRAKLA UĞRAŞMAK!” demiştir. Bunu söylerken öylesine içtenlikle söylemiştir ki, böyle bir insanın yanında olumlu duygular hissedilmemesi mümkün değildir. Mustafa Kemal Paşa yepyeni bir Cumhuriyet kurmuş, büyük bir Kahraman, büyük bir Devlet Adamı olması yanında imrenilecek özelliklere sahip yüce bir insandı. Atatürk, “insanlık” inancının dışında ne mevki, ne unvan, ne ün ve ne de para peşinde olmamıştır. (Ülkümen, 1994)

Mustafa Kemal Paşa, Orman Çiftliğinden sonra da Etimesgut, Sincan Köy ve Malı Köy'de benzer çiftlikler kurulmasını bildirmiştir. (Özalp, Teoman, 1992) Çünkü buraların durumu 1925'lerde iyi değildi. Sadece bir mezarlık, ovada tek bir ahlat ağacı, dere kenarını örten çalılışmış birkaç söğüt ile yuva kurmuş kartallar, akbabalar, çakallar, kurtlar; kümeleşmiş hayvan leşleri ve kemiklerinden ibarettir.

3. SÖĞÜTÖZÜ'NDEKİ ÇALIŞMALAR

Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği içinde Söğütözü denen bir yer vardır. Zamanında Ankara'lılar burayı satın alarak Mustafa Kemal Paşa'ya hediye etmişlerdir. Söğütözü o zamanki Balgat Köyünün yanında bulunmaktadır. Mustafa Kemal Paşa burada bir dinlenme kulübesi ve çardak yaptırmıştır. Bu inşaatların yapılacağı yerde 20-30 kadar söğüt ağacı bulunmaktadır. İnşaatları yapabilmek için bu ağaçları kesmek gerekmiştir. Fakat Gazi Mustafa Kemal Paşa bunları kesmek yerine başka yerlere

taşımaya düşünmüştür. Kendisi de işçilerle beraber çalışarak başka yerlere çukurlar açılmış ve sonra söğütler yerinden sökülerek o hazırlanan çukurlara dikilmiştir. İşçilerle çalışırken, tüm tariflerine ve açıklamalarına rağmen yanlış iş yapan bir işçiye sinirlenmiş, “işe karışma, otur şuraya” demiş ve akşamüzeri ücretini ödeyerek oradaki işine son vermiştir. Ancak yanındaki Hasan Rıza SOYAK’a “sakın bu işçiyi işten tamamen çıkarmasınlar, başka bir iş yerinde kullansınlar” diyerek sıkı sıkı tembihatta bulunmuştur. Gazi Mustafa Kemal Paşa işçiye acımış, belki de gönlünü kırdığını düşünerek müteessir olmuştu. Çalışmalar sonunda kulübe için seçilen yer açılmıştı. Gazi, kendisi memnun olmakla beraber biraz da düşünceli olarak yere çömelmiş, etrafı gözden geçirirken Hasan Rıza SOYAK’a, “ne dersin çocuk, acaba bu ağaçlar tutar mı?” diye sormuştur. Bunun üzerine Hasan Rıza SOYAK’dan, “kat’i bir şey söyleyemem Paşam, yalnız bendenize öyle geliyor ki, önümüzdeki kış Çiftlik yakacak bakımından sıkıntı çekmeyecektir” cevabını alması üzerine, Mustafa Kemal Paşa bıyık altından gülmeye başlamıştır. Ancak bu ağaçların hepsi tutmuştur.

Gazi Mustafa Kemal Paşa buraya yaptırdığı küçük kulübe ve çardağa sık sık gider, bazen resmi çalışmalarının bir kısmını orada yapar, havuz başında kahve içer, yemek yer, sonra da ot minderli sedire uzanarak rahat ve sakin bir şekilde istirahat ederdi.(Soyak, 1973)

4. KAVAKLI DEREDEKİ ÇALIŞMALAR

Mustafa Kemal Paşa, Mayıs 1925’te Kavaklıdere’de de benzer bir çevrecilik faaliyetinin içindeydi. Buraya çadırlar kurulmuş, traktörlerle çalışmalara başlanmıştı. Çadırlardan birisi Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından kullanılıyor, diğeri de çiftlik idare merkezi olarak hizmet görüyordu. Burası da bataklık, çorak ve kıraç bir yerd. Traktörlerle kanallar açılıp bataklık kurutuluyordu. Birkaç ay sonra 14.000 dönümlük alan ekime hazır hale getirilmiş ve çeşitli ürünler ekilmişti. Gazi Mustafa Kemal Paşa devlet işlerinden arta kalan zamanının büyük bir bölümünü bu çiftliklerin hazırlanmasında geçirmiştir. Hem planlama yapmış, hem de çalışmalara çok yakından nezaret etmiştir.(Ünal, 2005)

5. DİĞER ŞEHİRLERDEKİ ÇEVRE, ORMAN VE YEŞİLLENDİRME ÇALIŞMALARI

Mustafa Kemal Paşa’nın çevrecilik, ormancılık, ağaçlandırma ve yeşillik tutkusu sadece Ankara ile sınırlı değildir. O Büyük İnsan ülkenin her tarafında benzer faaliyetlere önem verilmesini istemiştir.

Atatürk, İnönü ve arkadaşlarıyla Güneydoğu Anadolu’yu ziyaret ederken uçsuz bucaksız, ağaçsız ve yeşilliksiz ovaları ve dağları görünce

İsmet Paşa'ya; "İsmet! Çabuk Bana Yeni Bir Din Bul, Bu Öyle Bir Din ki İbadeti Ağaç Dikmek Olsun" diyerek İslamiyet'in ağaç dikmeye verdiği önemi ve fakat bu kuralların bazı kişilerce uygulanmadığını ve kötüye kullanıldığını vurgulamak istemiştir.(Altay, 1969)

Mustafa Kemal Paşa'nın örnek çalışmalarını Gazi Orman Çiftliğinde, Yalova Baltacı ve Millet Çiftliğinde, Tarsus Piloğlu Çiftliğinde, Dört Yol Portakal Çiftliğinde, Karabasmak Çiftliğinde, Sarıkamış'da, Trabzon'da ve Ülkenin birçok bölge ve şehrinde görmekteyiz.(Sönmez, 1998).

Mustafa Kemal Paşa 1937 yılında Karadeniz'e yaptığı bir ziyarette Trabzon'da iken kişisel servetini hazineye bağışlamış, yine 11 Haziran 1937 tarihinde kendi üzerine kayıtlı olan Çiftlikleri hazineye, taşınmaz malların bir bölümünü Ankara Belediyesine hibe etmiştir.(Yıllar Boyu Tarih, 1981)

5.1. Sarıkamış'taki Orman

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ağaç ve yeşillik sevgisi sadece Ankara'ya özgü değildi. "Bu Vatan çocuklarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya değer" diyen Atatürk'ün özlemi, tüm ülkeye çevreciliği aşılacak, ülkeyi ağaçlandırmak ve yeşillendirmektir. Şu anekdot düşündürücüdür: "Atatürk Kurtuluş Savaşından sonra Sarıkamış'a gittiğinde Askeri Gazinonun çevresinde belli bir yerin Ruslar tarafından ağaçlandırıldığını herkes tekrarlayıp duruyordu. Burasını Ruslar ağaçlandırmışlar sözü O'nu çok üzüyordu. Bu birliğin içinde tanıdığı ve güvendiği bir subaya, seni iyi biliyorum, daha önce bulunduğun birliği ağaçlarla bezendirmiştin, şimdi de bu bahsedilen ormanın kuzeyine ve güneyine büyük bir alana fidanlar dikeceksin. Öyle ki, ağaçlandırdığın bu yeni yer görüldükten sonra kulağı tırmalayan, vicdani zedeleyen "Ruslar burayı ağaçlandırmış" sözü söylenmesin. Böylece o alanda büyük bir ağaçlandırma faaliyeti başlamış ve her yer yemyeşil bir ormanla bezenmiştir (Kutluk, 1966).

5.2. Yalova'daki Yürüyen Köşk Ve Diğer Çevrecilik Çalışmaları

Atatürk'ün hayatında Yalova'nın ayrı ve özel bir yeri bulunmaktadır. Yalova ile bütünleşen Atatürk önemli çalışmalarının bir bölümünü burada yürütmüş, doğal güzellikleri içindeki şifalı sularında dinlenme olanağını bulmuştur. Diğer yerlerde olduğu gibi Yalova'nın gelişip güzelleşmesi konusuna da özel ilgi göstermiştir. O'nun Yalova ile tanıştığının ilk günlerinden itibaren basında yer alan çevrecilik haberleri, Atatürk'ün doğa sevgisiyle çevreye verdiği önemi belirlemesi yönünden çok anlamlıdır. Yalova'daki kaplıcaları geliştirmiş, düzenletmiş ve buralara yol yaptırmıştır. Atatürk 1929 yılında Yalova'ya geldiğinde birisi Yalova'nın doğusunda, diğeri batısında bulunan "Millet Çiftliği" ve "Baltacı Çiftliği"ni geliştirmiştir. Millet Çiftliğinde "Yürüyen Köşk" diye anılan Köşkün üzerine

gelen bir dalın ve ağacın kesilmemesi için dahiyane mühendislik örneği göstererek bu köşkü raylar üzerinde dört buçuk metre ileriye kaydırmıştır. Bu fikrini oradakilere bildirdiğinde önce çiftliğin bahçıvanı ve diğer ilgililer şaşırmış, böyle bir şey olur mu demişlerdir. Çünkü Atatürk, burayı ziyaret ederken bahçıvanın o ağacın dalını kesmeye çalıştığını görünce, dalın kesilmesini ve ağacın yerinden oynatılmasını hemen durdurmuştur. “Ağacın dalı kesilmeyecek, bina dört buçuk metre kaydırılacaktır” demiştir.(Kent Günlüğü, Ankara Belediyesi, 1990)

Ayrıca Yalova Kaplıca’larının yeşilliklerle donatılması ve buraya çam ağaçlarının dikilmesi Mustafa Kemal Paşa’nın çabalarıyla olmuştur. 1929 yılında Yalova Kaplıca’larının yenilenmesine karar verilmiştir. Orada “Çam Turu” adı verilen ormanlık bir alan oluşturulmuştur.(Bayer, 1953).

5.3. Atatürk ve Çiçek Sevgisi

Gazi Mustafa Kemal Paşa her zaman sofrasında ve masasında çiçek bulundurulmasını istemiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın soyadını verdiği İbrahim ERGUVAN Atatürk’ün ölümüne kadar O’nun sofraya başkanlığı yapmıştır. Erguvan’ın anlattıklarına göre; “Atatürk’ün sofrası, sofradan çok bir okula ve çiçek bahçesine benzemektedir. Sofrayı hazırlarken nasıl çiçekle süslemeyi ihmal etmezsem; tabakların, bıçakların, bardakların ve çatalların yanına mutlaka birer blok not ile kalem yerleştirmeyi de unutmazdım. Yemek odasının bir köşesinde de okullardaki gibi kara tahta bulunurdu. Çiçeklerin yanında tebeşir ve silgi sofranın bir parçasıydı.” (Bil, 1981). Atatürk, “binaların balkonları, taraçaları geniş olsun ki, Türk kadınları çiçeklerini buralara yerleştirerek güzelliğe ayrı bir güzellik katsınlar demiştir.” Mustafa Kemal Paşa bu sözleri ile daha o zamanlar gelecekteki kentlerin eskisi gibi bahçeli evler biçiminde değil de, modern apartmanlarla genişleyeceğine işaret etmiştir.(Atabey, 1972)

Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın çiçeklere karşı duyduğu coşkuyu manevi kızlarından ilk kadın pilotumuz Sabiha GÖKÇEN şöyle anlatmaktadır; “Çankaya’daki Köşkün arkasında bir gül bahçesi vardı. Çiçeği ve özellikle gülü çok seven Atatürk’ün yatak odası bu bahçeye karşıydı. Bu gül bahçesini dolaşırken Atatürk bir fidanın önünde durdu. Fidanda açmamış güller, açmak üzere bulunan goncalar vardı. Ben bu gülü Atatürk’ün çok beğendiğini fark ettim. Bir tane koparıp vereyim dedim. Atatürk hemen elimi tuttu ve bırak gül orada kalsın, doğanın güzelliği bozulmasın ve o gül de dalında yetişsin” dedi. Sizin yanınıza takmak istedim dedimse de, “o güllerin yakama değil, bulunduğu yere daha çok yakıştığını” söyledi.

Hastalığı esnasında Keçiören’den bir dal bahar çiçeği getirilerek bir vazo içinde başucuna konmuştur. Atatürk’ün, bu çiçeği görünce yorgun ve

hasta yüzünde bir neşe belirmiş ve “bahar gelmiş, ne güzel olmuş” dediği duyulmuştur. Bu da Atatürk’ün yeşile ve yeşillığe verdiği önemi göstermektedir.

“Atatürk Çiçeği” ismi nerede ve nasıl verilmiştir? Chicago Varderbilt Üniversitesi Profesörlerinden Dr. Kirkland, Laboratuvarında incelemeler sonunda sarışın renkte bir çiçek elde etmiştir. Profesör bu çiçeğe bir isim ararken, Kayseri’de Amerikan Kolejini ziyareti esnasında Atatürk’ü gören diğer bir profesör, yeni elde edilen ve sütleğen familyasından olan bu çiçeğe “GAZİ ATATÜRK” adının verilmesini teklif etmiştir. Bu teklif memnurlukla kabul edilmiş ve çiçek bu isimle tescil edilmiştir.(Temel Britanica, 1992). Ancak “Atatürk Çiçeği” adının yabancılar tarafından belirlenmesi biz Türkler tarafından düşündürücüdür. Keşke bir Türk, Atatürk Çiçeği ile bir keşifte bulunmuş olsaydı.

6. ATATÜRK, ÇEVRE-ORMAN KANUNLARI VE YENİ ÇEVRE KANUNU

Atatürk, çevre sorunlarının olmaması, ormanlarımızın dengeli ve bilimsel bir şekilde işletilmesi ve korunması konularına, Türkiye Büyük Millet Meclisinden kanunlar çıkartarak yer vermiştir. 01 Mart 1922’de (Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 1 nci dönem, 3 ncü Yasama Yılı konuşmalarında), “gerek tarım, gerek memleketin varlık ve genel sağlık konularında önemi kesin olan ormanlarımızı modern ve bilimsel yöntemlerle iyi duruma getirmek, genişletmek ve en yüksek faydayı sağlamak da önemli kurallarımızdan biridir” demiştir. Bu kanun maddesi şu andaki Anayasamızın 56 ncı maddesinde; “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir” şeklinde ifade edilmiştir. Çevreye ve ağaçlandırmaya çok önem vermesi yanında, çıkarttığı Kanun’un metninde geçen “En yüksek faydayı sağlama” direktifiyle de, Mayıs 2006’da yürürlüğe giren en son Çevre Kanunumuzun 2 nci maddesinde yer alan “Sürdürülebilir Çevrenin” ve “Sürdürülebilir Kalkınmanın” dengelenebilir olmasını öngören çevrecilik ilkelerini daha o yıllarda ortaya koymuştur. Şimdiki çalışmalara ne güzel kaynaklık etmiştir... 1923’de ormanlarımızın modern bir şekilde yönetilmesi, ormanlarımızdan en iyi şekilde yararlanılması için uzmanlara hazırlattığı 250 maddelik Orman Kanunu Atatürk’ün daha o yıllarda çevreye, ormana ve yeşillığe ne kadar önem verdiğinin açık delillerinden birisidir.(Atatürk’ün TBMM’yi Açış Konuşmaları Dokümanı, 1987).

05 Haziran 2009 tarihindeki Dünya Çevre Gününde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Kimoon (05 Haziran 2009, Milliyet, Sayfa No, 27) herkesi harekete geçirmeye çağırırken; “herkesi, gezegenimizi daha yeşil ve daha temiz yapmak üzere somut adımlar atmaya çağırıyorum; ışıkları söndürün; toplu taşıma araçlarını kullanın; geri dönüşüme katkıda bulunun; ağaç ekin/dikin; mahallenizdeki parkı temizleyin; şirketleri çevreye olan olumsuz etkilerinden dolayı sorumlu tutun” derken dünyanın iklim değişikliği gibi korkunç bir tehdiye maruz bulunduğunu, önlemlerin sadece hükümetlerce ve şirketlerce alınmasının yeterli olmadığını, bireylerin de üzerlerine düşen büyük sorumlulukları mutlaka yerine getirmeleri gerektiğini, milyarlarca insanın aynı amaç için güç birliği yapmasının büyük bir gelişme oluşturacağını belirtmiştir. Bu konular, Cumhuriyetimizin Kurucusu Yüce Atatürk tarafından daha 1920’lerde ifade edilirken ve uygulama kanunları çıkarılırken Atatürk’ün ileri görüşlülüğünü bir kere daha vurgulamaktadır. Atatürk’ü bir komutan, evrensel lider ve devlet kurucusu gibi önemli özellikleri yanında sosyo-ekonomik ve çevre gibi konularda da ne kadar duyarlı ve ileri görüşlü olduğunu bilerek O’nu daima örnek almalıyız. Dünya Çevre Gününde, “Sürdürülebilir Kalkınma” konusunda fikir ileri sürenler doğal kaynakları israf etmeksizin ve insan sağlığı ile çevresel değerleri koruyarak yapılan tarım, hayvancılık, balıkçılık, madencilik ve sanayi üretim faaliyetleri ile ulaşılan sosyal ve ekonomik gelişme şeklinde açıklamada bulunmuşlardır.(05 Haziran 2009 Milliyet, Eko-Çevre Eki, Sayfa No, 6) Sürdürülebilir Kalkınmanın olabilmesi için sosyal, ekonomik ve çevre koruma arasında bir dengenin oluşturulması zorunludur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında ve Mayıs 2006 tarihli Çevre Kanununda benzer hükümler mevcuttur. Gerekli hükümler yazılı metinlerde yer almışken acaba “Sürdürülebilir Çevreye” yeterince önem verilmekte midir? Yine Atatürk’ün üzerinde önemle durduğu gibi Sürdürülebilir Çevre devlet ve özel kurumlar yanında yerel yönetimlerin konuya yakın ilgileri ve denetimleri; sanayi kuruluşlarının gerekli çevre koruma önlemlerini almaları ile devam ettirilebilecektir. Bunun sağlanabilmesi için kültürümüzde bir çevre kavramının oluşması ve bunun günlük yaşamın bir parçası haline gelmesi gerekli görülmektedir. Bu arada her yerde çevre koruma alt yapısı kurularak pisliklerin etrafa yayılmadan yok edilmesi ve bunlardan da ekonomik değer sağlanması önem arz etmektedir. Bunun için mevcut Çevre Mevzuatı uygulanmalı, ihtiyaçlara göre geliştirilmeli ve güncelleştirilmelidir. Doğaldır ki, Sürdürülebilir Çevre için yeterli mali kaynakların oluşturulması da planlamak zorundadır (Köroğlu, 2008).

7. ATATÜRK VE HAYVAN SEVGİSİ

Atatürk; bitkileri, ağaçları, ormanları, yeşilliği yani çevreyi olduğu gibi hayvanları da çok sever ve onlara merhamet gösterirdi. Atatürk gibi bir dahiye de bu yakışırdı. Çünkü O'nun hayvanlara olan sevgisi kendi içinden gelen eşsiz ve üstün kişiliğini ortaya koyan bir sevgiydi. Atatürk'ün birisinin adı "alev", diğerinin adı "can" olan iki köpeği, bir de yaralı kargası vardı. Belli ki Atatürk hayvanlara bakmaktan zevk duyuyordu. Yaralı kargaya da çok özen gösteriyordu. Sakat bir hayvana karşı duyduğu bu sevgi O'nun iç varlığının ve insan-hayvan sevgisinin ne kadar zengin ve ince olduğunu gösteriyordu.(Baltacıoğlu,1973).

Hastalıktan ölen bir tayın karşısında gözyaşları akıttığını, ölmek üzere olan bu taya tüm olumsuz hijyenik şartlar nedeniyle dokunmaması gerektiği halde, onun başını okşayışını görenler ve kendisi bu yavru atın başında ağlamışlardır.

İstanbul Florya Deniz Köşkünde bir akşam yemeğinde porselen tabağın içinde bıldırcın kebabı getirilmiştir. Zamanın en değerli ve en pahalı yemeklerinden birisi bıldırcın kebabıdır. Bu nar gibi kızartılmış bıldırcın kebabı Atatürk'ün hoşuna gider diye hazırlanmıştır. Sofradaki herkes bu kebaptan bir lokma yemişti ki, sofranın öbür başında oturan Salih BOZOK neşe olsun diye önceden cebine koyduğu canlı bir bıldırcını çıkarıp sofranın kenarına koyuverir. Kalabalıktan ve ışıktan ürken ve de cepte hapis kalmanın sersemliği nedeniyle bu zavallı kuşcağız uçamaz. Seke seke masanın öbür ucundaki Atatürk'ün kucağına düşer. Başını da O'nun kucağına doğru saklar. Sanki "beni kurtar ve koru" der gibi bir hali vardır. Bunu gören Atatürk bıldırcın kebablarını hemen kaldırtmıştır. Kucağına gelen kuşu özenle eline almış, diğer eliyle tüylerini uzun uzun okşamıştır. Daha sonra da kuşu korumaya aldirtmiştir. (Gürkan, 1973).

1934 yılındaki İnebolu ziyaretinde verilen bir yemekte kendisine getirilen bir kafes içindeki iki kekligi görünce kafesin kapağını açıp keklıkların serbestçe uçmasını sağlamıştır. Ancak keklıkların biri uçmasına rağmen, diğeri Atatürk'ün masasındaki pilavları yemeye başlamıştır. Daha sonra bu keklık de doğaya bırakılmıştır.(Hürriyet Gazetesi, 11 Kasım 1992)

Yüce Atatürk'ün hayvan sevgisi konusunda insanlara örnek olacak daha birçok hatırası bulunmaktadır. Her birisinin ayrı bir özelliği ve öyküsü mevcuttur.

8. ATATÜRK VE DENİZ

Atatürk denizi de çok seven ve koruyan bir kişiliğe sahiptir. Denize yakın olmaktan, yüzmekten ve kürek çekmekten çok hoşlanmaktadır. Denizin sakin, dinlendirici güzelliği karşısında Ankara'nın uzun kış aylarının yorgunluğunu gidermek amacıyla Florya'daki Deniz Köşkünü yaptırmıştır. Bu Köşkün inşaatı şöyle olmuştur: Atatürk Haziran 1935'de İstanbul surları dışında gezintiye çıktığı sırada Florya'yı yüksek bir yerden uzun uzun seyretmiştir. Yanındakilere "bütün güzelliğine ve yakınlığına rağmen bu deniz bize küskün görünmüyor mu?" demiştir. "İstanbul'u fethetmişiz ama böylesi deniz kenarlarını henüz elde edememiştir" diye eklemiştir. Daha sonra burada bir köşk yaptırılmış ve Florya Plajının sırtları ağaçlandırılmış ve çiçeklendirilmiştir. Atatürk Florya'da yaz aylarında halkla iç içe çalışmalarını sürdürmüştür. Bu esnada İngiltere Kralı Edward kendisini ziyaret ettiğinde, O'nu bu köşkte ağırlamıştır. Kral Edward, "ben kralım amma, denizin üzerinde böyle şirin, sakin bir dinlenme ve düşünme yerim yok. Hele böyle halkın yanında, halkla beraber bulunmak, onlara erişmek ne muhteşem bir şey."(Atabeyoğlu, 1979).

Sonuç olarak; Yüce Atatürk'ün özellikleri ve üstünlükleri anlatılmakla bitmez. Ne zaman ki O'nun gösterdiği yolda gidersek, çok çalışırsak ve ülkemizi çağdaş medeniyet seviyesinin üzerine çıkarırsak, O büyük insan ebedi istirahatgâhında rahat uyuyacaktır. Atatürk kurduğu modern Cumhuriyetin temelini bilime, ilime, akılcı düşünmeye ve kültüre dayandırmıştır. "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür" diyen Atatürk, kurduğu Cumhuriyeti de inandığı ve güvendiği Türk Gençliğine, Türk Halkına ve Türk Ordusuna emanet etmiştir. Ne Mutlu Atatürk'e lâyük olabilenlere...

KAYNAKÇA

- Altay, Falih Rıfkı, 1969; Çankaya; İstanbul Matbaası; Sayfa: 525-526.
Atabeyoğlu, Cem, 1979; Atatürk Ve Spor, Yıllar Boyu Tarih; Cilt No:3, Sayı No:11, S. No: 60.
Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi Açış Konuşmaları, 1987; TBMM Kültür Sanat Yayınları; Ankara; Sayfa No:71-236.
Baltacıoğlu, İ. Hakkı, 1973; Atatürk'ün Yetiştirilmesi, Kişiliği, Devrimciliği; Üniversite Basım Evi; Erzurum; Sayfa No:15-16.
Bayer, Zekai, 1953; Atatürk'ün Arkasından; Orman Ve Av Dergisi; Cilt No:25; Sayı No: 12 Sayfa No: 517.
Bil, Hikmet, 1981; Atatürk'ün Sofrası; İstanbul, Sayfa No:23.
Gürseler, İ. Güneş, 2008; İnsan Hakları, Çevre, Anayasa; Türkiye Barolar Birliği Dergisi; Say No: 75; Sayfa No: 199-208.

- Hakimiyet-İ Milliye Gazetesi, 25 Mayıs 1933; Sayfa No:1.
Hürriyet Gazetesi, 11 Kasım 1992; Sancar, Birsen; Kafeste Kuş İstemem; Sayfa No 26.
İnan, Afet, 1959; Atatürk Hakkında Hatıra Ve Belgeler; Ankara.
İnan, Afet, 1966; Atatürk'ün Orman Sevgisi; Orman Ve Av Dergisi; Cilt No:38; Sayı No;11 Sayfa No: 12.
İnan, Afet, 10 Kasım 1972; Atatürk'ten Hatıralar; Ankara Bayram Gazetesi; Sayfa:2.
Gürkan, Turhan, 1973; Atatürk'ün Uşağı İdim; İstanbul; Sayfa No: 67.
Kent Günlüğü, 1990; Ankara Belediyesi Muhabirleri Derneği Yayını; Sayı No:1.
Koroğlu, Veli, 2008; Tarsus'ta Çevre Konusunda Uygulamalı Bir Çalışma; Yüksek Lisans Tezi, Yenice.
Kutay, Cemal, 1967; Hayat Felsefesi, Nükdesi, Tarih Konuşuyor; Cilt No: 7; Sayı No:40; Sayfa No: 3154.
Kutluk, Halil, 1966; Atatürk'ün Ağaç, Orman Ve Yeşil Sevgisinden Doğan Yankı; Orman Ve Av Dergisi; Cilt No: 38; Sayı No: 11; Sayfa No:13-14.
Milliyet Gazetesi; 5 Haziran 2009; Gezegenimiz İçin Somut Adım Atılması; Çevre Dosyası; Sayfa No: 27.
Milliyet Gazetesi; Eko-Çevre Eki; 5 Haziran 2009; Çevre Günü; Sürdürülebilir Kalkınmada Dünyanın Karnesini Ortaya Koymak; Sayfa No: 6.
Özalp, Teoman, 1992; Atatürk'ten Anılar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; Sayfa No:39.
Soyak, Hasan Rıza, 1973; Atatürk'ten Hatıralar; Yapı kredi Yayınları; İstanbul; Sayfa No:33-35.
Sönmez, Cemil, 1991; Atatürk Ve Çocuklar; UNICEF Yayınları; Ankara; Sayfa No:135.
Sönmez, Cemil, 1998; Atatürk Ve Çevre; Gaye İç Ve Dış Ticaret A.Ş. Yayını
Temel, Britanica, 1992; Hürriyet Ana Yayıncılık A.Ş.; İstanbul; Sayfa No:130.
Ülkümen, Hamdi, 1994; Hümanist Atatürk; İstanbul Matbaası; Sayfa No: 60-61.
Ünal, Ertan, 2005; Atatürk Orman Çiftliği Fikri Nasıl Doğdu?; Popüler Tarih; Sayı No:2005/57; Sayfa No:54-61.
Yalova İl Çevre Müdürlüğü'nün Araştırması, 1998; Yalova; Sayfa No:4.
Yıllar Boyu Tarih Dergisi, 1981; Atatürk Servetini Hazineye Bağışlıyor; Cilt No:7; Sayfa No:5.